

Staten som bøddel?

Forslag til arbejdsspørgsmål:

Staten som bøddel?

Arne Pedersen – dømt til døden

Blev Arne Pedersen dømt retfærdigt for sit samarbejde med tyskerne, eller var det uforholdsmæssigt hårdt, at staten tog hans liv som straf?

Arne Pedersen blev dømt for at have samarbejdet med den tyske efterretningstjeneste og for angiveri, der førte til, at flere modstandsfolk blev henrettet af tyskerne. Arne mente, at han handlede i Danmarks bedste interesse.

1. Selv tog Arne aldrig direkte liv, men han spillede en aktiv rolle i at afsløre modstandsfolk. Var det rigtigt, at staten gengældte hans forbrydelser ved at idømme ham dødsstraf? Eller burde han have fået en anden straf, der gav mulighed for at forbedre sig?
2. Efter sin dom blev Arne henrettet, men kan dødsstraf overhovedet retfærdiggøres – og hvilke konsekvenser det har for de efterladte. Arne havde en datter, som ikke blot skulle vokse op uden en far, men også leve med skammen og det stempel, som hans forbrydelse og straf efterlod.
3. Kan staten tage et liv og samtidig hævde at handle retfærdigt? Ti politibetjente blev under retsopgøret udpeget til at udføre henrettelsen. Deres opgave som bøddler rejser et dilemma: Hvordan påvirker det en stat, når den pålægger sine egne borgere at udføre dødsstraf? Og hvad betyder det for retfærdighed og forsoning i et samfund, der søger at genopbygge sig selv efter krig og konflikt?

Perspektivering

Henrettelserne efter Anden Verdenskrig belyser dilemmaet om statens magt og ansvar. Skal staten beskytte sig selv ved at straffe hårdt, eller findes der andre måder at skabe retfærdighed på – selv efter alvorlige forbrydelser og trusler mod vores demokrati?

1. Vil der i fremtiden kunne opstå en lignende situation, hvor vi som samfund og stat igen mener, at dødsstraf er den eneste retfærdige og passende straf?
2. Kan en stat retfærdiggøre at tage et liv, selv i tilfælde af alvorlige forbrydelser?
3. Hvordan påvirker dødsstraffens udførelse de mennesker, der pålægges rollen som bøddler?
4. Hvilke konsekvenser har det for de efterladte, når en dødsdom eksekveres?
5. Kan et demokratisk samfund både give fuldstændig frihed i tanke, tale og tro og samtidig værne om sine værdier?

Introduktion

Staten som bøddel?

Introduktion til Arne Pedersen – dømt til døden

Sagen her er ikke anonymiseret, da den allerede er velbeskrevet offentligt. Der er udeladt enkelte detaljer om Arne Pedersens familie af hensyn til eventuelle efterkommere.

Født:

Arne Pedersen blev født den 26. oktober 1908 i Bjerringbro. Hans mor døde, da han var fem år, og faren flyttede til udlandet. Han voksede op hos sin bedstemor i et økonomisk trængt hjem.

Baggrund:

Arne Pedersen blev lærer fra Haderslev Seminarium i 1933. Han arbejdede i Slesvig og siden Sønderjylland. Under Anden Verdenskrig var han tolk for tyskerne og samtidigt startede hans stikkervirksomhed. Udadtil var Arne socialdemokrat, engageret i frivilligt ungdomsarbejde og dansksindet. Hans tyske eller nationalsocialistiske sympatier var ikke tydelige for omverden.

Begivenhederne:

Efter krigens udbrud begyndte Arne at opfordre sine kolleger til sabotage, og han deltog selv i modstandsbevægelsen ved at omdele illegal presse og skaffe penge og materiel. Han brugte sin nyfødte datter som undskyldning for at undgå farlige missioner.

I virkeligheden arbejdede han sandsynligvis allerede fra begyndelsen af krigen for den tyske besættelsesmagt og videregav informationer. Arne var skyld i, at flere kom i tyskernes søgelys. En del måtte flygte eller skjule sig og andre blev arresteret og sendt i koncentrationslejr. Hans stikkeri førte blandt andet til at kollegaen, lærer Herman Boye, blev arresteret og henrettet i juni 1944.

Hvad er en angiver?

Loven definerede en angiver som en person, der havde videregivet information til de tyske myndigheder, som kunne medføre anholdelse. Hvis anmeldelsen førte til, at nogen blev alvorligt skadet, dræbt, sendt ud af landet eller fængslet i lang tid, kunne angiveren straffes meget hårdt, måske endda med dødsstraf.

En angiver blev i folkemunde kaldt en stikker.

Langt de fleste dømte for angiveri fik mildere straffe på under fire år.

Udvikling:

Efter sagen, hvor Herman bøjle blev henrettet, opstod en mistanke blandt Sønderborgenserne om, at Arne Pedersen var stikker. Han forsøgte at flytte mistanken væk fra sig selv og videre til en anden modstandsmand, men mistanken mod ham var stærkest, og han måtte flytte fra Sønderborg. Han flyttede til Randers og fortsatte med at indsamle og videregive informationer til tyskerne ved at bruge forskellige dæknavne. Mindst 27 personer blev anholdt, fordi han stak dem. Nogle blev sendt i koncentrationslejr og mindst 3 blev henrettet.

Viborg:

En særlig fatal mission foregik i Viborg. Han havde tidligere været i Viborg og der tilfældigt mødt en antikvarboghandler i byen. Efter Arnes udsagn hyrede han antikvarboghandleren til at være meddeler. De holdt efter mødet sporadisk kontakt. Den 20. februar 1945 fik Arne Pedersen i Viborg oplysning om, at to modstandsfolk og sabotører var på vej fra Mors mod Langå. Han påstod, at han havde oplysningen fra antikvarboghandleren. Det viste sig senere ikke at passe. Han har nok i stedet overhørt oplysningen om modstandsmændene i Viborg. Arne Pedersen cyklede ud og fandt de to modstandsfolk. Han foregav at hjælpe dem, viste dem vej mod Langå og fulgte dem til Bjerringbro, hvor han ringede til Gestapo. Til dem videregav han de informationer, han havde fået lokket ud af dem og fortalte, hvor de befandt sig. De to sabotører - morsingboerne Svend Egon Nielsen på 21 og Preben Lütken Madsen på 19 år - levede blot et par uger efter mødet med Arne Pedersen i Rindsholm. Den 13. marts samme år blev de begge henrettet af tyskerne ved skydning i Ryvangen i København.

Retsopgøret:

Arne blev anholdt i slutningen af 1945.

Dom:

Højesteret afsagde den 23. maj 1949 dom, hvor Arne Pedersen blev fundet skyldig i 53 af 61 anklagepunkter, der omhandlede samarbejde med tysk efterretningsvæsen og angiveri af særlig farlig karakter. Han blev dømt til døden.

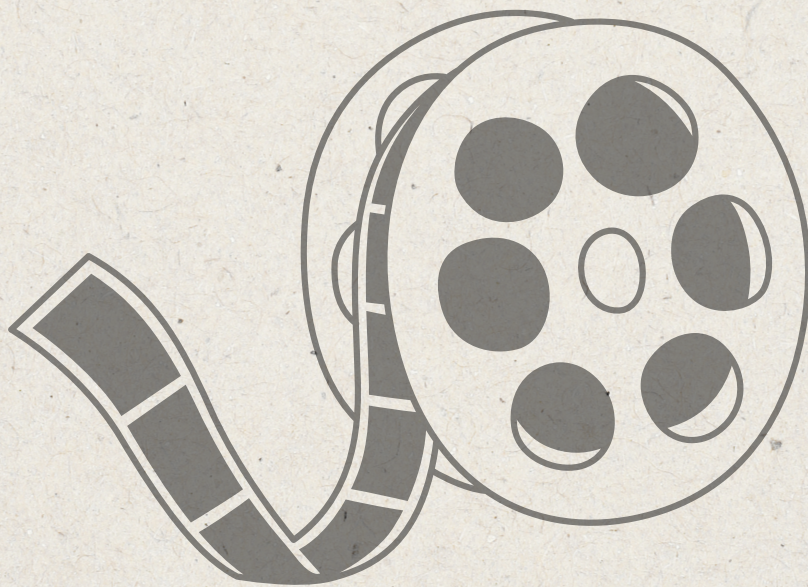
Henrettelse:

Arne Pedersen blev som 40-årig og som den sidste af 16 henrettet i Undallslund den 12. juli 1949.

De efterladte:

Arnes hustru havde ladet sig separere i 1946. Hans datter var omkring 15 år gammel, da Arne blev henrettet. Mor og datter flyttede til Fyn. Moderen døde som blot 43-årig i 1950'erne. Datteren uddannede sig til lærer og flyttede tilbage til Sønderborg-området. Da det blev kendt i området, at hun var Arne Pedersens datter, forlod hun området igen.

Ikke-skriftlige kilder

Arne Pedersen

Introduktion til kilden:

Arne Pedersen i sine 30'ere.

Foto: Arne Pedersen, årstal ukendt

Kilde: Privat eje, årstal ukendt.

Henrettelses- pladsen i Undallslund

Introduktion til kilden:

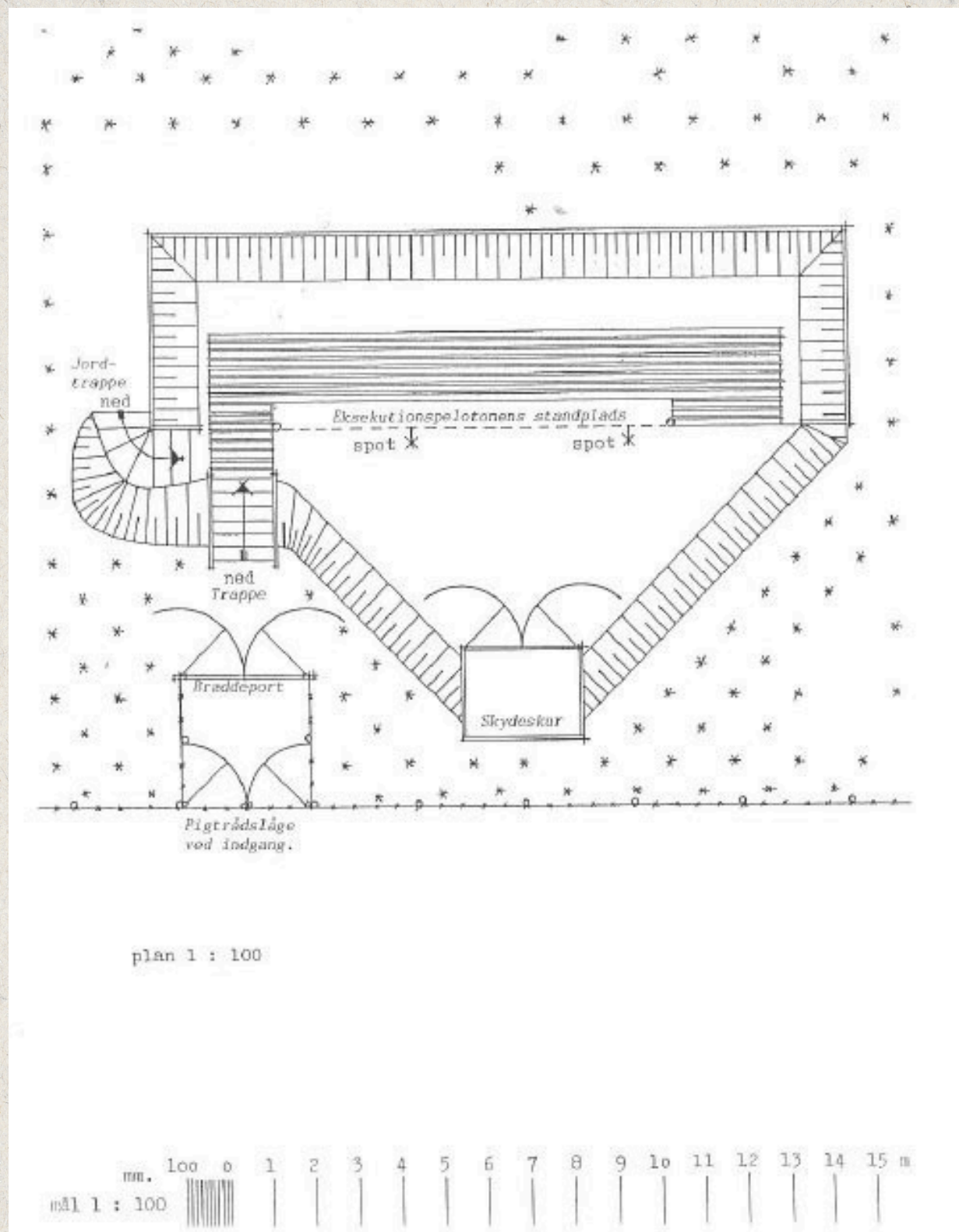
Henrettelsespladsen i Undallslund Plantage.

Efter besættelsen anlagde man en henrettelsesplads i Undallslund Plantage. Udformningen var nøje overvejet og tegningerne af pladsen udført af en arkitekt fra Justitsministeriet.

Her ses arkitekttegningen over henrettelsespladsen, indgangen til området og skuret, hvor de ti politibetjentene, der foretog henrettelsen ved skydning, stod. Derudover ses nedgangen til skydeskuret og selve skydeskuret.

Ved henrettelse åbnede man dørene på skydeskuret og placerede den dømte fastspændt. Den dømte fik kort før henrettelsen en pose over hovedet og en målskive sat ved brystet.

Tegning: Arkitekttegning over henrettelsespladsen, 1946 - 1949

Kilde:

Original i Henrik Gjøde Nielsens privatsamling, efter kopi i Viborg Lokalhistoriske arkiv.

Foto: Indgang til henrettelsespladsen gennem to led: Pigtrådslåge og bræddeport, 1946 - 1949

Foto: Eksekutionspelotonens standplads. Halvtag, hvorunder politibetjentene stod, 1946 - 1949

Kilde:

Original i Henrik Gjøde Nielsens privatsamling, efter kopi i Viborg Lokalhistoriske arkiv.

Foto: Eksekutionspelotonens standplads. Halvtag, hvorunder politibetjentene stod, 1946 - 1949

Foto: Nedgangen til skydeskuret, 1946 - 1949

Kilde:

Original i Henrik Gjøde Nielsens privatsamling, efter kopi i Viborg Lokalhistoriske arkiv.

Foto: Skydeskuret, 1946 - 1949

Kilde: Original i Henrik Gjøde Nielsens privatsamling, efter kopi i Viborg Lokalhistoriske arkiv.

Lampen fra Viborg arrest

Introduktion til kilden:

En af de originale lamper, der lyste den dødsdømtes celle op i dennes sidste døgn. Henrettelserne var omgærdet med meget stor hemmelighed og foregik om natten for at tiltrække sig mindst mulig offentlig opmærksomhed.

I Viborg by fandt man dog efterhånden ud af, at når lyset forblev tændt i de dødsdømtes celle, så var der en henrettelse under opsejling. En dag eller to senere ville man kunne læse en kort annoncering i avisen, om hvem der var blevet henrettet.

(To fotos)

Fotos: Lampe fra Viborg Arrest

Kilde: Viborg Museum

Demonstration for dødsstraf

Introduktion til kilden:

Demonstration til fordel for udrensning og et strengt retsopgør.

Lige efter befrielsen blev folk meget oprørte over retsopgøret. Der var store demonstrationer, hvor folk krævede, at de store forbrydere blev straffet på lige fod med de små. Mange var nemlig af den holdning, at det kun var de små forbrydere, der blev straffet hårdt, og at de store slap for let.

I den første tid efter besættelsen var folkestemningen meget ophidset, hvilket gjorde, at de første sager, som kom for retten i 1945, førte til hårdere straffe end i senere retssager. Med tiden mildnedes folkestemningen og i 1946 vedtog Folketinget et revideret straffelovstillæg, der nedsatte straffene og åbnede for prøveløsladelse. De store sager kom ofte senere for retten end de små, da de var mere komplekse og sværere at udrede, og påstanden om, at de store forbrydere slap lettere, havde derfor noget sandhed i sig.

Foto: Demonstration i Rigsdagsgården den 11. juni 1945

Kilde:

Frihedsmuseets Fotoarkiv (se <https://samlinger.natmus.dk/assetbrowse?collection=FHM>).

Anholdelser den 5. maj i Viborg

Introduktion til kilden:

Internering på Stænderpladsen i Viborg. Seks fotos.

Allerede den 5. maj begyndte man at anholde folk, man havde mistænkt for landsforræderi.

De normale bestemmelser om, at anholdte i Danmark skal stilles for en dommer inden 24 timer, var sat ud af kraft. På grund af de mange tusind anholdelser var der ikke fængselspladser nok.

Derfor blev danskere, der var mistænkt og anholdt for landsforræderi, sat i fængsler, midlertidige lejre og huse midlertidigt indrettet til indespærring. Man kaldte disse midlertidige anholdelser for internering. For de internerede tyskerpigers vedkommende var interneringen også tænkt som en beskyttelse mod folkets hævnthørst.

I Viborg blev arrestationerne forsøgt styret af en lille gruppe ledende modstandsfolk og tidligere politifolk. I forhold til andre steder i landet foregik de under forholdsvis rolige forhold, og ingen blev dræbt. Der var forud for befrielsen forberedt en liste på over 500 personer, som man mente havde stået i ledtog med tyskerne. Af dem blev 361 afhentet og interneret af modstandsbevægelsens folk i dagene fra 5. til 13. maj 1945.

Langt fra alle endte med at komme for retten.

På landsplan blev 22.000 anholdt og interneret. 15.000 af dem blev løsladt kort tid efter uden retsforfølgelse.

Det var også i rådhuset, at byretten afsagde dom over 89 lokale anklagede for landsforræderi.

Fotos: Anholdelser i Viborg den 5. maj 1945

Kilde: Frihedsmuseets Fotoarkiv, (se <https://samlinger.natmus.dk/assetbrowse?collection=FHM>).

Fotos: Anholdelser i Viborg den 5. maj 1945

Kilde: Viborg Lokalhistoriske Arkiv (se www.arkiv.dk).

Fotos: Anholdelser i Viborg den 5. maj 1945

Kilde: Viborg Lokalhistoriske Arkiv (se www.arkiv.dk).

Fotos: Anholdelser i Viborg den 5. maj 1945

Kilde: Viborg Lokalhistoriske Arkiv (se www.arkiv.dk).

Fotos: Anholdelser i Viborg den 5. maj 1945

Kilde: Viborg Lokalhistoriske Arkiv (se www.arkiv.dk).

Fotos: Anholdelser i Viborg den 5. maj 1945

Kilde: Viborg Lokalhistoriske Arkiv (se www.arkiv.dk).

Lov og myndighed

Anklagen mod Arne

Introduktion til kilden:

Anklagen imod Arne Pedersen.

Arne blev tiltalt for at have arbejdet for den tyske efterretningsvæsen som meddeler og indsamlet oplysninger om den danske modstandsbevægelse. Han modtog betaling for at angive modstandsfolk, der som følge heraf kom i alvorlig livsfare.

Anklagen bestod af i alt 61 forhold. Han blev kendt skyldig i 53 forhold. I mindst to forhold førte Arne Pedersens handlinger til, at nogen mistede livet.

Blandt andet Forhold 42, der omhandlede to unge modstandsmænd, som Arne opsøgte i Rindsholm udenfor Viborg. Arne indberettede i februar 1945 til ANST i Aarhus om to unge modstandsfolk, Svend Egon Nielsen og Preben Lüdke Madsen, som var på vej for at sprænge en kølevogn med fødevarer til den tyske besættelsesmagt i Langaa. De blev arresteret af en tysk patrulje og senere dømt til døden og henrettet.

Uddrag fra Højesteretsdommen: Den overordnede anklage

Sagen er behandlet under Medvirken af Domsmænd.

Anklageskriftets Hovedtema er følgende:

Tiltalte sættes under Tiltale efter ovennævnte Lovbestemmelser ved for at fremme tyske Interesser at have foretaget sig noget, hvorved en fremmed Stats Efterretningsvæsen sættes i Stand til eller hjælpes til umiddelbart eller middelbart at virke indenfor den danske Stats Omraade, idet han i Tiden fra omkring December 1943 til 5. Maj 1945 havde Ansættelse som Vertrauensmann ved det tyske Abwehrnebenstelle i Aarhus med en maanedlig Lønning af 400 Kr. og ca. 3–400 Kr. maanedlig i Diæter og Rejsepenge, ligesom han ved enkelte Lejligheder modtog betydelige Dusører, og af Tjenestestedet var udstyret med Revolver, og i hvilken Tjeneste han havde til Opgave at virke ved Kontrapionage samt at skaffe Oplysninger om den danske Modstandsbevægelses Grupper, dens Ledelse, deres Vaabenlagre og Ammunitionsdepoter m. v., hvorved han ved Angiveri eller paa anden Maade har medvirket til at bl. a. nedenævnte Personer er blevet anholdt eller udsat for Anholdelse af tyske Myndigheder til dels med den Følge, at nogen har mistet Livet, er blevet ført ud af Landet eller berøvet Friheden for længere Tid, idet han bl. a. skal have gjort sig skyldig i nedennævnte Forhold 1–61, der behandles hver for sig.

Uddrag fra Højesteretsdommen: Forhold 42 vedrørende angiveri af to modstandsfolk, der begge blev henrettet af besættelsesmagten

ad. Forhold 42.

„Den 21. Februar 1945 telefonisk til ANST, Aarhus, indberettede, at 2 unge Mænd, Svend Egon Nielsen, Thorsøe, og Preben Lüdke Madsen, Aarhus, var paa Vej fra Bjerringbro mod Langaa for at sprænge en Kølevogn med Fødevarer til Besættelsesmagten med den Følge, at de unge Mænd blev sat under Anholdelse af en tysk Militærpatrulje og ved Dom afsagt den 13. Marts 1945 af den tyske Krigsret dømt til Døden og henrettet, hvorhos Tiltalte paa Grund af Oplysninger, han havde indhentet hos Madsen og Nielsen i Slutningen af Februar 1945 afgav Indberetning til ANST i Aarhus om det illegale Gruppearbejde i Aarhus samt om hvem der havde likvideret Abwehragenten Ole Dylh den 13. December 1944 med den yderligere Følge, at Arkitekt Laurits Krøll, Aarhus, Fritjof Længøe, Højbjerg, og Poul Børge Mozart Hansen, Aarhus, blev søgt anholdt i Aarhus den 15. Marts 1945, men unddrog sig Anholdelsen ved Flugt.“

Kilde: Rigsarkivet: Højesteretstidende 1949.

Arnes forklaringer i retten

Introduktion til kilden:

Arnes skiftende forklaringer.

Arne tilstod samarbejdet med tyskerne og gav udtryk for dårlig samvittighed over nogle af forholdene. Han mente, at de tyske og danske interesser var de samme. Han erkendte at have modtaget løn fra besættelsesmagten, men nægtede i Højesteret en række af de alvorligste forbrydelser heriblandt sagen omkring de to unge modstandsmænd, der blev henrettet af besættelsesmagten i marts 1945.

Uddrag fra Højesteretsdommen: Arnes forklaringer

siden den 15. December været varetægtsfange.

I Begyndelsen nægtede han at have foretaget sig noget som helst, men ved Rapport af 3. April 1946 „lægger han Kortene paa Bordet“, ovennævnte Rapport vedstaar han inden Retten for Sønderborg Købstad den 6. Maj 1946.

Indtil Tiltalte i Juli 1946 var ude for et Biluheld uddyber han sine Tilstaaelser til Rapporten af 3. April 1946 — i det følgende kaldet Tilstaaelsesrapport — og ligeledes efter at han i November–December 1946 er kommet sig, forklarer han gentagne Gange til Politiet og inden Retten om sine og andres Forhold.

Først da Vestre Landsret ikke lægger hans Forklaring til Grund i en Sag om en Meddeler, nægter han at udtale sig i Retten om Meddelere og har fastholdt dette Standpunkt ogsaa her ved Retten, hvor han iøvrigt har trukket sin Tilstaaelse tilbage i de alvorligste Forhold og i adskillige Tilfælde, hvor der er en Meddeler impliceret.

Som Begrundelse for, at han nu trækker sin Tilstaaelse tilbage, har han anført, at Kriminalbetjent Clement Hansen, der som tidligere nævnt har staaet for Afhøringerne, har truet ham til ikke alene at tilstaa overfor ham, men ogsaa at vedstaa Tilstaaelsen inden Retten, ligesom Clement Hansen ved natlige Forhør skal have lagt et Pres paa Tiltalte.

Retten, der har fulgt denne Sag fra dens Begyndelse gennem Forklaringer i herværende Ret, subsidiære Forklaringer til Brug for andre Retter, der har erholdt Udskrifter af Forklaringer afgivet inden Retten i hele Jylland, og som gennem det i denne Sag dokumenterede har faaet oplyst, at Tiltalte ikke alene har afgivet Tilstaaelser til Clement Hansen, men ogsaa til flere andre Kriminalbetjente og til en Statsadvokatfuldmægtig, finder Anledning til at bemærke, at det af Tiltalte om Clement Hansen anbragte, maa betragtes som grundløst, undfanget i en fantasifuld Hjerne.

Kilde: Rigsarkivet. Højesteretstidende, 1949.

Uddrag fra Højesteretsdommen: Arnes forklaringer

Tiltalte, der ikke ses tidligere straffet, har erkendt, at han har været lønnet Vertrauens-Mand for Abwehrnebenstelle, Aarhus, i det følgende kaldet ANST, i et Tidsrum, der svarer til det i Anklageskriftet nævnte og har for sit Arbejde der modtaget en maanedlig Løn, stor 400 Kr., samt 25—30 Kr. ekstra til Porto.

Tiltalte er moralsk ked af nogle af Forholdene, men mener iøvrigt, at det var mere tiltalende at give Indberetninger end at skyde Folk ned paa Gaden og tænker formentlig i denne Forbindelse paa Clearingsmord og Stikkerlikvideringer. Han er blevet i tysk Tjeneste, fordi danske og tyske Interesser efter hans Formening var identiske og mener iøvrigt, at han ikke plejer at forlade noget, han er i.

Kilde: Rigsarkivet. Højesteretstidende, 1949.

Uddrag fra Højesteretsdommen: Angående forhold 42: At have angivet to mænd der i marts 1945 blev henrettet af besættelsesmagten.

Tiltalte benægter at have indgivet Indberetning dette Forhold vedrørende. Til Forholdet er afgivet Forklaring af Tiltalte inden Retten, hvorhos der er dokumenteret Tiltaltes Tilstaaelsesrapport af 3. April 1946 vedstaaet inden Retten for Sønderborg Købstad den 6. Maj 1946, Fotocopi af Fremmedbogen for Jernbanehotellet i Viborg, Fotocopi af Fremmedbogen for Afholdshotellet i Bjerringbro, Politirapport af 9. April 1946, Politirapport af 11. Maj 1946, Forklaring inden Retten for Sønderborg Købstad af 24. Juni 1946, Forklaring af 27. Juni 1946 inden Retten for Viborg Købstad, Forklaring inden Retten for samme Ret af 27. November 1946 og 5. December 1946, Politirapport af 21. Januar 1947, Politirapport af 4. Februar 1947, Rapport af 30. September 1947, Forklaring inden Vestre Landsret af 12. Marts 1947, Rapport af 30. Oktober 1947.

Kilde: Rigsarkivet. Højesteretstidende, 1949.

Lægens vurdering af Arne

Introduktion til kilden:

Arnes mentale tilstand.

Arne Pedersen blev af lægen vurderet til ikke at lide af psykisk sygdom eller mentalt handicap. Han blev vurderet til at være psykopat. En velbegavet, følelseskold og beregnende type, som, man ikke kunne stole på, talte sandt.

Han blev erklæret egnet til straf.

Uddrag fra Højesteretsdommen: Erklæring fra kredslægen af den 29. januar 1947

Derimod er der til Sagen fremlagt Erklæring fra Kredslægen af 29. Januar 1947, der konkluderer saaledes: „herefter er Arne Petersen ikke fundet lidende af Sindssygdom eller Aandssvaghed.

Han maa anses for at være en Psykopat af den velbegavede, følelseskolde, udspekulerede og beregnende Type, hvis Udtalelser næppe altid kan anses for paalidelige.

Han maa anses for at være egnet til Paavirkning af Straf under vanlig Form.“

Kilde: Rigsarkivet. Højesteretstidende, 1949.

Dommerens afgørelse

Introduktion til kilden:

Arne Pedersens dom.

I byretten nægtede Arne Pedersen det hele, men blev dog dømt skyldig. Efter byretsdommen tilstod han en række forhold og angav også en person, som han påstod, at han havde brugt som meddeler. Denne meddeler blev dog frikendt af landsretten og herefter nægtede Arne at udtale sig yderligere. Han påstod, at tilståelserne var fremkommet under tvang og torturlignende forhør, og i Højesteret erklærede han sig igen uskyldig. At tilståelserne skulle være kommet frem under tvang, blev modbevist, og Arne Pedersen blev erklæret skyldig i en lang række forhold omkring angiveri af systematisk, samvittighedsløs og livsfarlig karakter.

Arne blev også fundet skyldig i at have angivet de to modstandsmænd til besættelsesmagten med den følge, at de blev henrettet i marts 1945. Det var det såkaldte forhold 42. Arne havde tidligere indrømmet dette forhold, men benægtede det under højesteretssagen.

Højesteret stadfæstede landsrettens dom.

Dommen var livsstraf, altså en dødsdom.

Uddrag fra Højesteretsdommen: Dom fra by- og landsret

Mandag den 23. maj.

Nr. 291/1948.

Rigsadvokaten

mod

Arne Pedersen (Teist),

der tiltales for overtrædelse af straffelovstillægget angående forræderi og anden landsskadelig virksomhed.

Dom afsagt 5. maj 1948 af retten for Sønderborg købstad m. v.: Tiltalte, Arne Pedersen, bør anses med Livsstraf. Tiltalte fortaber de i Lovbekendtgørelse af 6. Juli 1946 § 6 nævnte Rettigheder for bestandig. Tiltalte udreder de med Sagen forbundne nødvendige Omkostninger, derunder i Salær og Udlæg til den for ham beskikkede Forsvarer, Landsretssagfører Dr. jur. S. H. Helm, Sønderborg, 5200 Kr., der forskudsvis udredes af det Offentlige.

Vestre Landsrets dom af 14. juni 1948 (III afd.): Underretsdommen bør, saa vidt paanket er, ved Magt at stande. Saa udreder Tiltalte og Sagens Omkostninger for Landsretten og derunder til den for ham beskikkede Forsvarer sammesteds, Landsretssagfører. Dr. Helm, i Salær 3000 Kr. og i Godtgørelse for Udlæg 120 Kr.

Uddrag fra Højesteretsdommen: Dom fra Højesteret

Thi kendes for ret:

Landsrettens dom bør ved magt at stande.

Sagens omkostninger for Højesteret, derunder salær og godtgørelse for udlæg til højesteretssagfører Teist, henholdsvis 2000 kr. og 465 kr. 40 øre, udredes af tiltalte Arne Pedersen.

Kilde: Rigsarkivet. Højesteretstidende, 1949.

Straffen for angiveri og samarbejde med besættelsesmagten

Introduktion til kilden:

Straffen for systematisk angiveri og samarbejde med den tyske besættelsesmagt.

Arne blev dømt for en lang række forhold forbundet til at have arbejdet som meddeler for besættelsesmagten. Arne blev frifundet for 8 ud af i alt 61 anklagepunkter. Angiveriet havde ført til, at flere personer havde mistet livet eller været udsat for livsfare. Det var blevet udført systematisk og uden samvittighedsnag eller fortrydelse. Derfor blev det vurderet til at være begået under særligt skærpende omstændigheder, hvilket medførte dødsstraf – i lovteksten omtalt som livsstraf.

Arne Pedersen blev både dømt efter straffelovens paragraf 105 om samarbejde med en besættelsesmagt og efter paragraf 12 i et tillæg til straffelovstillægget lov nr. 259 af 1. juni 1945.

Loven var vedtaget med tilbagevirkende kraft.

I mange lande synes man, at tilbagevirkende regler er uretfærdige, da man så ikke kan forudse hvilke regler, der gælder. Dette er især et problem, hvis de nye regler gør straffene hårdere.

Danmarks grundlov har ikke et direkte forbud mod love med tilbagevirkende kraft, men det har ikke været almindeligt brugt.

Efter befrielsen i 1945 blev der dog lavet love med tilbagevirkende kraft. Det vil sige love, som straffede forbrydelser begået under besættelsen, selvom disse love kom efter, at forbrydelserne var sket.

Man vurderede, at den gældende straffelov ikke slog til for de forbrydelser, der var begået under besættelsen.

Uddrag fra Lovtekst: Borgerlig straffelov af 15. april 1930

§ 105

Den, som under besættelse foretager en handling, der sigter til at formå besættelsesmagten eller nogen med denne samarbejdende organisation eller person til at krænke danske myndigheders bestemmelsesfrihed, eller som på utilbørlig måde udnytter forbindelse med besættelsesmagten eller nogen med denne samarbejdende organisation eller person til at skaffe sig eller andre særlig fordel, straffes med fængsel indtil 8 år.

Kilde: Borgerlig straffelov af 15. april 1930 udgivet med kommentarer af Oluf H. Krabbe. G. E. C. GADS FORLAG • KØBENHAVN 1931.

Uddrag fra Lovtekst: Lov nr. 368 af 6. juli 1946 (tillæg til straffelovstillægget)

§ 12.

Stk. 1. Den, som ved Angiveri eller paa anden Maade har medvirket til, at nogen er blevet anholdt eller udsat for Anholdelse af tysk Myndighed eller nogen dermed samarbejdende Organisation eller Enkeltperson eller er blevet fængslet eller straffet i Henhold til de midlertidige danske Undtagelsesbestemmelser, der er givet i tysk Interesse, straffes med Fængsel.

Stk. 2. Har Handlingen medført, at nogen har mistet Livet, har lidt alvorlig Skade paa Legeme eller Helbred eller er blevet ført ud af Landet eller berøvet Friheden i længere Tid, eller har saadan Følge været tilsigtet, kan Livsstraf anvendes.

Kilde: Lov nr. 368 af 6. juli 1946, Justitsministeriet (se: <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/1946/368>).

Data

Oversigt over henrettede i Undallslund ved Viborg

Introduktion til kilden:

Henrettede i Undallslund ved Viborg under retsopgøret.

16 blev henrettet ved skydning i Undallslund Plantage ved Viborg i årene mellem 1946 og 1949.

101 mænd og 2 kvinder blev efter krigen dømt til døden for landsforræderi under den tyske besættelse af Danmark.

78 dødsdomme blev stadfæstet ved alle tre retsinstanser, byret, landsret og højesteret.

30 mænd og de 2 kvinder blev benådet af Justitsministeren og fik ændret deres straf til livsvarigt fængsel.

46 af dommene blev fuldbragt.

30 blev henrettet på Christiania. 16 blev henrettet i Undallslund.

Op til henrettelsen sad de dødsdømte fængslet i Viborg arrest. I tiden frem til henrettelsen havde de lyset tændt i deres celle. De kunne få besøg af familien og en præst.

10 anonyme politibetjente stod for henrettelsen ved skydning, der alle foregik om natten.

Med til henrettelsen var blandt andet også en læge og en præst.

Henrettelserne foregik under stor diskretion.

Statistik: Henrettede i Undallslund ved Viborg

Navn	Alder	Forbrydelse/dom	Henrettet	Kendte efterladte
Franz Erik Toft	20 år (18.5.1926)	Tolk og medhjælper ved Gestapo i Aalborg. Anholdelser og mishandlinger af danskere. Schalburgtager med sprængning og ildspåsættelser. Drabsforsøg på politibetjent.	8.10.1946 kl. 01.30	Mor, far og 2 søskende
Walther Heldtberg	22 år (25.9.1924)	Vagt og medhjælper ved Gestapo. Deltog i en række anholdelser og razziaer. Skød mod stenbro. Projektilet dræbte 15-årig dreng og sårede 4 andre. Andre uvilkaarlige skyderier.	11.4.1947 kl. 00.30	En bror
Albert Johannes Dahl	30 år (26.2.1917)	Tolk og medhjælper ved Gestapo i Aalborg. Deltog i over 100 anholdelsesaktioner. Optrådte som tolk og deltog i mishandlinger. Deltog i aktionen mod det danske politi.	11.4.1947 kl. 03.30	?
Kristian Egede Lundholm	28 år (22.11.1919)	Tolk og medhjælper ved Gestapo i Aalborg og København. Forhørsleder i Aalborg.	17.5.1947 kl. 01.00	Kone og en bror
Erik Laurits Larsen	23 år (19.5.1924)	Vagt for organisationen Todt. Tolk og medhjælper ved Gestapo i København og Odense. Deltog i adskillige voldsomme mishandlinger. Dræbte gartner Vilhelm Rosendahl Jensen.	17.5.1947 kl. 01.30	Mor
Børge Thorkild Jensen	27 år (31.1.1920)	SS-mand og angiver. Angav den modstandsgruppe, han tidligere havde været medlem af. En af medlemmerne døde i koncentrationslejr. Andre angiverier.	23.5.1947 kl. 01.00	?
Hans Kristian Kristensen	30 år (5.3.1917)	Medhjælper ved Gestapo i Kolding. Udførte politimæssigt arbejde og mishandlede voldsomt mindst 12 personer under afhøring.	2.8.1947 kl. 00.45	Kone
Aksel Godfred Nielsen	27 år (8.4.1920)	Medlem af Schalburgkorpset og medhjælper ved Gestapo i Århus. Mord, mordforsøg og mishandling af fanger.	11.10.1947 kl. 01.00	Far og brødre

Navn	Alder	Forbrydelse/dom	Henrettet	Kendte efterladte
Peter Karl Brinkmand	30 år (30.12.1916)	Tolk og medhjælper ved Gestapo i Kolding. Medvirkende til anholdelser og deportationer af op mod 200 mennesker, hvoraf 22 blev sendt i koncentrationslejr. Af disse døde syv. Mindst 33 tilfælde af mishandling og tortur.	11.10.1947 kl. 01.30	Kone og to døtre
Johannes Rasmussen	31 år (18.8.1917)	Angiver og medhjælper ved Gestapo. Skyld i at syv medlemmer modstandsgruppen Holger Danske blev anholdt. Deltog i afhøringer og tortur.	13.5.1948 kl. 01.00	Kone, to børn og forældre
Hans Erik Munch	32 år (9.8.1915)	Medhjælper for Gestapo i Esbjerg. Deltagelse i anholdelser, razziaer og ransagninger samt angiveri, stikkervirksomhed og tortur.	13.5.1948 kl. 02.00	Mor
Poul Michael Hansen	50 år (1.10.1898)	Tolk og medhjælper ved Gestapo i København. Deltog i anholdelser og i auktionen mod det danske politi og i afhøringer. Udøver af særlig grov tortur, som ofte gav ofrene varige men.	12.11.1948 kl. 01.00	Ekskone og to børn
Niels Riis	41 år (27.7.1907)	Tolk og medhjælper ved Gestapo i Kolding. Deltog i mindst 70 anholdelser, hvoraf fem døde i tyske koncentrationslejre og fire blev henrettet. Deltog i afhøringer og herunder anvendelse af tortur mod mindst 60 personer.	12.11.1948 kl. 01.45	Kone, børn og en bror
Aksel Jørgensen	30 år (9.6.1918)	SD-mand i Århus (SD, SicherheitsDienst des Reichsführers SS, efterretningstjeneste under SS). Deltog i anholdelser, tortur, sprængninger, drab og drabsforsøg.	15.1.1949 kl. 01.00	?
Hans Julius Petersen	48 år (15.2.1901)	Tolk og medhjælper ved Gestapo i Esbjerg. Deltog i ca. 50 anholdelser og afhøringer med brug af tortur.	10.5.1949 kl. 01.00	Kone, forældre og en søster
Arne Pedersen	40 år (26.10.1908)	Angiver og medhjælper ved Gestapo. Mindst 27 personer blev anholdt, som følge af hans angiveri. Flere blev sendt i koncentrationslejr eller måtte flygte. Mindst tre blev henrettet.	12.6.1949 kl. 01.00	Ekskone og datter

Kilde:

De dødsdømte af Frank Bøgh, 2005.

Oversigt over retssager på landsplan

Introduktion til kilden:

Dømte på landsplan under retsopgøret.

I alt blev over 13.000 mennesker dømt ved retsopgøret.

101 mænd og 2 kvinder blev dømt til døden for landsforræderi under den tyske besættelse. Ud af disse blev 78 domme stadfæstet ved alle tre retsinstanser. 46 personer blev henrettet, mens 32 endte med at blive benådet. Ingen af de henrettede var kvinder. Der blev idømt mange hårde straffe herunder livsvarigt fængsel, men den sidste af de dømte blev løsladt i 1960. Som tiden gik, fik flere strafnedsættelse eller blev benådet af justitsministeren.

Alle dødsdomme skulle omkring Højesteret.

Dødsstraffen (kaldet "livsstraf") blev især idømt danskere, der havde deltaget i tysk krigstjeneste og i tysk polititjeneste i Danmark.

16 blev henrettet i Undallslund plantage ved Viborg, de øvrige blev henrettet på en henrettelsesplads på det nuværende Christiania.

Statistik: De ved endelig instans domfældte landssvigere fordelt efter forbrydelsens art og idømt straf m.v. ved endelig instans.

Tabel VI

De ved endelig instans domfældte landssvigere fordelt efter forbrudens art og idømt straf m.v. ved endelig instans

	Idømt straf ved endelig instans																																	
	Fængsel																																	
	Bøde	Hæfte	Straffen anset som afsonet ved varetægtsfængsel 4)																															
				30 dage	Over 30 - 60 dage	60 dage - 3 måneder	3 - 6 måneder	6 - 12 måneder	1 - 1½ år	1½ - 2 år	2 - 2½ år	2½ - 3 år	3 - 4 år	4 - 5 år	5 - 6 år	6 - 8 år	8 - 10 år	10 - 12 år	12 - 14 år	14 - 16 år	16 - 20 år	fængsel på livstid	Ialt	Livestraf	Ungdomsfængsel	Psykiatriskeanstalt	Anbringelse i sygehus	Undervigelse af	Sikkerhedsforanstaltning iverk-	Ialt				
A. Mænd																																		
I. Eet landssv. forhold¹⁾																																		
1. Tysk polititjeneste ²⁾	-	-	-	-	-	-	-	1	-	4	-	7	3	8	5	15	157	57	20	16	1	-	294	-	-	-	2	5	-	301				
2. Ty. tj. af politim. karakter ³⁾	-	-	4	-	-	-	13	67	67	159	93	177	315	156	101	96	54	9	7	3	1	-	1318	-	2	1	4	7	1	1337				
3. Ty. krigstjeneste	-	-	57	5	14	31	257	1573	1249	1843	555	482	695	112	24	11	5	2	1	1	-	6860	-	-	-	2	10	1	6930					
4. Angiveri	-	-	-	-	-	1	4	34	35	33	18	39	41	15	25	15	13	4	6	8	1	5	297	2	3	2	-	1	1	306				
5. Propaganda m.v.	-	-	5	-	1	4	19	379	109	125	17	50	28	8	4	7	2	-	-	-	-	753	-	-	-	-	-	-	-	759				
6. Samarbejde m.v.	-	-	1	1	2	3	25	15	14	1	3	6	1	1	1	1	-	-	-	-	-	74	-	-	-	-	-	-	-	74				
7. Alv. strfl. overtr.	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	1	2	-	-	1	3	-	12	1	-	-	-	-	-	-	13				
8. Andre strfl. overtr.	-	-	2	-	3	10	44	22	33	7	21	21	13	7	2	3	1	1	1	-	-	189	-	-	-	-	-	-	-	191				
9. Værnemageri	2	3	17	177	296	182	275	88	36	24	8	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1092	-	-	-	-	-	-	-	1114				
II. Flere landssv. forhold																																		
1+7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	5	3	10	13	17	50	28	-	-	-	-	-	-	78				
1+4	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	1	8	6	2	3	-	1	26	1	-	-	-	-	-	-	27			
1+5, 6, 8 ell. 9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	2	22	20	8	11	2	68	-	-	1	-	-	-	-	-	69			
2+7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	9	10	6	19	17	92	35	-	-	-	-	-	-	129			
2+4	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	2	15	10	16	31	20	18	8	11	4	4	148	1	1	3	-	2	-	-	-	155			
2+5, 6, 8 ell. 9	-	-	-	-	-	-	-	5	5	14	6	25	39	33	32	38	17	15	5	6	2	242	-	-	-	-	1	-	-	1	244			
3+7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3	4	2	2	4	6	2	32	6	-	-	-	-	-	-	38				
3+4	-	-	-	-	-	-	2	10	23	20	20	40	26	24	25	11	5	2	4	5	1	218	-	-	-	1	-	-	-	1	220			
3+5, 6, 8 ell. 9	-	-	1	-	-	1	5	26	74	94	71	85	74	41	21	26	4	1	1	-	1	525	-	1	-	2	-	-	-	529				
4+7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	1	2	1	1	3	12	1	-	-	-	-	-	-	13				
4+5, 6, 8 ell. 9	-	-	-	-	-	-	1	4	13	18	11	27	33	9	20	16	6	3	7	4	2	5	179	1	-	1	1	-	-	-	182			
5+7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	1	1	5	-	-	-	-	-	-	-	5				
5+6, 8 ell. 9	-	-	-	2	1	-	-	8	7	15	7	8	15	8	8	4	1	-	-	-	-	84	-	-	-	-	-	1	-	-	85			
6+7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1				
6+8 ell. 9	-	-	-	-	-	-	2	9	13	7	9	4	5	2	2	1	-	-	-	-	-	54	-	-	-	-	-	-	-	1	56			
9+8	-	-	-	-	-	-	1	2	6	3	1	1	3	2	1	-	1	-	-	-	-	21	-	-	-	-	-	-	-	21				
Ialt	2	3	86	185	313	224	591	2267	1665	2414	830	957	1334	453	299	303	338	161	84	108	54	66	1264	76	7	11	13	27	6	12877				
B. Kvinder																																		
I. Eet landssv. forhold¹⁾																																		
1. Ty. polititjeneste ²⁾	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				
2. Ty. tj. af politim. karakter ³⁾	-	-	-	-	-	-	1	-	1	6	1	-	3	-	-	-	1	-	-	-	-	13	-	-	-	-	-	-	-	13				
3. Tysk krigstjeneste	-	-	1	-	1	-	8	3	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	16	-	-	-	-	-	-	-	17				
4. Angiveri	-	-	2	-	1	26	85	40	70	16	29	26	13	16	12	4	2	-	-	-	-	340	-	-	-	2	3	-	-	347				
5. Propaganda m.v.	-	-	-	-	2	5	57	17	19	1	2	3	-	-	-	1	-	-	-	-	-	107	-	-	-	-	-	-	-	107				
6. Samarbejde m.v.	-	-	1	-	-	1	3	13	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	-	-	-	-	-	-	-	26				
7. Alv. strfl. overtr.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1				
8. Andre strfl. overtr.	-	-	-	-	-	4	13	4	3	-	3	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	32	-	-	-	1	-	-	-	33				
9. Værnemageri	-	-	4	6	3	11	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	-	-	-	-	-	-	-	25				
II. Flere landssv. forhold																																		
1+7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1				
2+7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1				
2+4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	3	1	2	-	-	-	11	1	-	-	-	-	-	-	12				
2+5, 6, 8 ell. 9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	1	2	1	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	12			
3+4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1				
3+5, 6, 8 ell. 9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	2				
4+5, 6, 8 ell. 9	-	-	-	-	-	1	-	4	3	6	3	4	7	1	7	1	1	1	-	1	-	40	-	-	-	-	-	-	-	40				
5+6, 8 ell. 9	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	5				
6+7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1				
6+8 ell. 9	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	4				
Ialt	-	-	4	4	7	8	51	183	74	110	27	42	51	14	25	19	8	5	-	3	-	631	2	-	-	4	3	-	-	644				

1), 2) og 3): Se fodnoter til tabel I.

4) Hvis straffens størrelse har været angivet på straffekortet, er den pågældende landssviger opført under den straf, som straffen indikerer, uanset om straffen måtte være anset som afsonet ved varetægtsopholdet.

Kilde: Retsopgøret med landssvigerne, 1958 (se mere:

<https://danmarkshistorien.dk/vis/materiale/oversigt-over-doemte-ved-retsopgoeret/>)

Fagtekster og journalistik

Offentliggørelse af henrettelse

Introduktion til kilden:

Offentliggørelsen af Arnes henrettelse i avisen.

Tidspunktet for en henrettelse var altid hemmeligholdt, og henrettelserne foregik om natten.

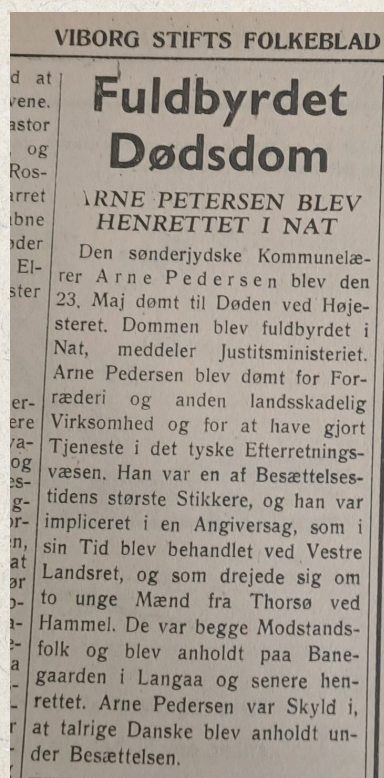
Når der var afsagt dødsdom i Vestre Landsret i Viborg skulle sagen efterfølgende i Højesteret. Hvis også Højesteret dømte til døden, kunne de kun håbe på en benådning fra justitsministeren. Skete dette ikke, blev den dødsdømte overført til arresten i Viborg kort før henrettelsen.

Tiden mellem, at den dødsdømte fik besked om, at henrettelsen var planlagt til fuldbyrdelsen, skulle være kort. Lyset i cellen var herefter tændt 24 timer i døgnet, og den dødsdømte ville modtage de sidste besøg af nærmeste pårørende. Derfor vidste viborgenserne efterhånden, hvornår en henrettelse var under opsejling trods hemmeligholdelse og diskretion. Dels så man det tændte lys i cellevinduerne, og nogle gange kunne man også se de ventende familiemedlemmer på bænken foran arresten.

Efter en henrettelse var en kort notits i avisen.

Notitsen om fuldbyrdelsen af Arne Pedersens dødsdom blev den sidste af den karakter i Viborg Stifts Folkeblad.

Avisnotits: Fuldbyrdet Dødsdom

Kilde: Viborg Stifts Folkeblad d. 12. juli 1949

De efterladtes historie

Introduktion til kilden:

Konsekvenserne for de efterladte.

I bogen Stikkeren - Mord uden samvittighed af Henning N. Larsen kan man få et dybere kendskab til Arne Pedersens opvækst og hans gerninger under besættelsen.

Bogens sidste afsnit fortæller en smule om de efterladte. Hustruen havde ladet sig separere i 1946. Hun flyttede til Fyn og døde som kun 43-årig i 1950'erne. Han efterlod sig også en datter, der var 15 år, da han blev henrettet i 1949.

Uddrag fra fagbog: Stikkeren – Mord uden samvittighed

Om Arne Pedersens eneste barn, datteren Else, gik der en bunke rygter i lokalområdet. Disse blev næret af, at hun, efter endt lærereksamen i midten af 1950'erne, vendte tilbage til Sønderborg-området, hvor hendes fars ugerninger var begået. Hun virkede som lærervikar på en af områdets skoler, men da det blev kendt, at hun var datter af Arne Pedersen, forlod hun området igen. Det vil derfor være på sin plads at give hende mulighed for at svare på om dette skete frivilligt, eller om hun blev presset ud? Også en række andre spørgsmål ville det have været nyttigt at få besvaret, men hun har ikke ønsket at deltage i denne bog, ej heller anonymt. Hun ønsker at glemme den onde tid, hvilket ingen vel kan fortænke hende i. Det er her ligeledes på sin plads at slå fast, at datteren, ingen lod og andel havde i Arne Pedersens ugerninger. Hun var barn under besættelsen, og derfor helt uskyldig i disse forbrydelser. Synd bør ikke nedarves på børnene – ej heller skam.

Kilde:

Epilog side 146 i Stikkeren - Mord uden samvittighed af Henning N. Larsen, 2010.

Den offentlige mening om dødsstraf

Introduktion til kilden:

Synet på dødsstraf i den brede befolkning.

Genindførelsen af dødsstraf var en alvorlig sag. Det var en stor skærpelse af straffniveauet. Dødsstraffen var blevet afskaffet med straffeloven af 1930, men ingen var henrettet siden 1892.

I en Gallupundersøgelse, der omtaltes i Berlingske Tidende juni 1945 gik over 90% af de adspurgte ind for dødsstraf. Særligt mente man, at såkaldte stikkere skulle have dødsstraf. Flere kendte danskere talte dog imod dødsstraf.

Efter krigen blev 101 mænd og 2 kvinder dømt til døden i byretten for at have forrådt Danmark. Herefter blev sagerne ført i landsret og siden Højesteret. I 78 af dommene erklærede Højesteret sig enig i dødsdommen. Ud af disse blev 46 personer henrettet. 30 mænd og de 2 kvinder fik deres straf ændret til livsvarigt fængsel af justitsministeren. Dødsstraf blev afskaffet igen i 1951, da §3 i landsforræderloven blev fjernet. Men Danmark ophævede først dødsstraffen helt i 1993, da den særlige krigsforbryderlov fra 1946 blev afskaffet.

(Artiklen er forkortet)

Gallup:

Meget stærk Folkestemning bag Dødsstraf til Stikkere, Hipoer og Gestapofolk

Kun faa ønsker Dødsstraf for Værnemagere, men kraftigt Krav om Inddragelse af hele deres Ejendom, ikke blot Krigsfortjeneste

Mange finder Fængselsstraf passende til Feltmadrasserne, andre synes, de skal mærkes eller boycottes

Af Aage Hjelm-Hansen

Det kan formentlig nu ikke vare længe, før de første Dødsdomme over danske Krigsforbrydere afsiges. At disse Dødsdomme vil have en overordentlig stærk Folkestemning bag sig, er Hovedindtrykket af en ny Gallup-Undersøgelse, hvis Resultater her skal fremlægges.

Selv om Spørgsmaalet om Straffene for Stikkere, Hipofolk, Gestapofolk, Værnemagere o.s.v. er afgjort ved den nye Straffelov, foregaar der stadig en livlig diskussion derom Mand og Mand imellem, dels fordi Lovbestemmelser kan fortolkes mere eller mindre haardt af Domstolene, dels fordi der ganske naturligt hersker Meningsforskelle med Hensyn til saa indgribende nye Straffeforanstaltninger som f.Eks. Dødsstraffen...

Dens Resultater tyder paa, at der I den brede Befolkning er en aldeles dominerende Majoritet for Anvendelse af Dødsstraf overfor Stikkere, Hipofolk og Gestapofolk. Enkelte ønsker ogsaa Dødsstraf for Værnemagere, men overfor denne Gruppe af Krigsforbrydere har Fængselsstraffe og Inddragelse af Formuerne de fleste tilhængere. Ganske faa ønsker Dødsstraf for "Feltmadrasserne", men der er dog stærkere Tilbøjelighed til at give dem Fængselsstraf eller mærke eller boykotte dem. Ikke saa helt faa mennesker mener iøvrigt, at disse Piger ikke behøver at straffes.

Stikkerne: Over 91 pCt. ønsker Dødsstraf for Stikkernes dybt foragtede Forbrydelser.

Stikkerne betragtes af den danske Befolkning som den værste og mest modbydelige Slags Forbrydere, der findes. Over 91 pCt. af det Udsnit af Befolkningen, Gallup-Interviewerne har henvendt sig til, finder at Stikkere bør have Dødsstraf, mens kun næsten ligesaa mange af de samme Mennesker ønskes Dødsstraf over Hipoer og Gestapofolk. Af den lille Rest, som ikke ønsker

Offentlig appel for standsning af henrettelser

Introduktion til kilden:

Appel fra kendte danskere for at få henrettelserne standset.

Genindførelsen af dødsstraf var en alvorlig sag. Det var en stor skærpelse af straffniveauet. Dødsstraffen var blevet afskaffet med straffeloven af 1930, men ingen var henrettet siden 1892.

I en Gallupundersøgelse, der omtaltes i Berlingske Tidende juni 1945 gik over 90% af de adspurgte ind for dødsstraf. Særligt mente man, at såkaldte stikkere skulle have dødsstraf. En gruppe kendte danskere var dog imod dødsstraffen. De forsøgte i 1947 at få regeringen til at standse henrettelserne og benåde de dødsdømte, der sad tilbage. Blandt andet skrev de:

“Men vi har nu fået freden og dens goder, men vores kultur må vi forbedre igen. Så vi standser al yderlig blodsudgydelse og de der til hørende rædsler, både for forbryderen, hans familie og vel også for bødlerne. Det er nu vores opgave at bygge respekten for livet op igen.”

(Teksten er sprogligt bearbejdet)

Dødsstraf blev afskaffet igen i 1951, da §3 i Landsforræderloven blev fjernet. Men Danmark ophævede først dødsstraffen helt i 1993, da den særlige krigsforbryderlov fra 1946 blev afskaffet.

Henrettelserne ønskes standset.

En Henvendelse til Regering og Rigsdag fra Modstandere af Dødsstraffen

København, Fredag.

En Kreds af danske Medborgere, der er Modstandere af Dødsstraffen, har i disse Dage rettet en Henvendelse til Regering og Rigsdag om nu at søge udvirket en almindelig Benaadningsakt for de dødsdømte Terrorister, saaledes at der ikke skulde ske flere Henrettelser end dem, der allerede har fundet Sted.

Blandt Underskriverne paa Henvendelsen er Arkitekt Poul Henningsen, Forfatterinden Tove Kjarval, Prof. Hal Koch, Lektor J. Saxe og Dr. phil. P. S. Wedell.

Der henvises i Henvendelsen til, at Kultur-Niveauet herhjemme før Krigen steg dertil, at Dødsstraffen satte ud af den borgerlige Straffelov. Ved Krigen Afslutning genindførtes den. Men vi har nu faaet Freden og dens Goder, men vor Kultur maa vi aller hæve, saa vi standser al yderligere Blodsudgydelse og de dertil hørende Rædsler saavel for Delinkventen som for hans Familie og vel ofte for Bødlerne med. Det er nu vor Opgave at bygge op igen Respekten for Livet. Vi appellerer til Rigsdagens og Regeringens Medlemmer om at udvirke en generel Benaadnings-Akt, saa der ikke bliver eksekveret flere Dødsdomme.

Det er dog sikkert et endog meget stort Spørgsmaal, om der i Befolkningen herhjemme er almindelig Tilslutning til denne Ide. Tysker-Tidens Rædsler er endnu i frisk Minde, og man kan sikkert vanskeligt tænke sig,

at Tyskernes torterende Hjælperer skulde undgaa en retfærdig Gengældelse.

Var Ejby-Mordet en Hævnaft?

Et Rygte, som Politiet ikke
ønsker at kommentere.

Køge, Fredag.

Einer Viggo Andersen, der sidder fængslet i Forbindelse med Ejby-Mordet, skal nu have kunnet bevise sit Alibi paa Mordnatten, og Politiet tror paa det, idet han kan gengive en Samtale, han lyttede sig til i Køge det kriminelle Tidspunkt den paagældende Nat.

Der er iøvrigt sket det ejendommelige, at blandt de Indbrud, Andersen og Frøderiksen har til-

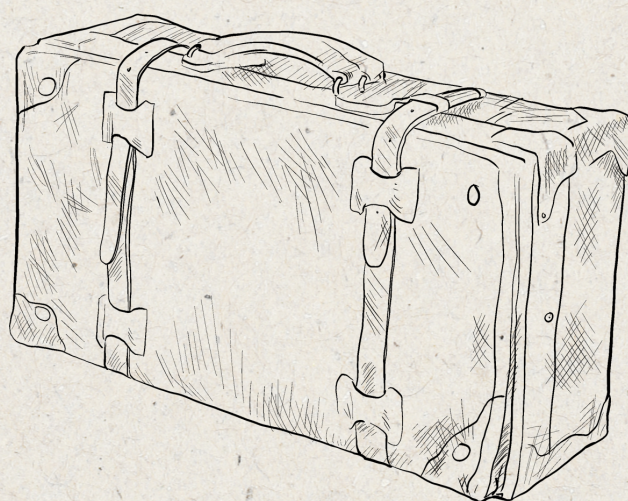
Den ene af Fly Skive Arrest fu

Han laa i en Plantage
sit Hjem i

Igaar Eftermiddags fandt Kriminalpolitiet i Skive den ene af de to Arrestanter, der flygtede fra Skive Arrest, den 35-aarige Marinus Jacobsen, Jebjerg, død i en Plantage i Nærheden af sit Hjem. Han havde berøvet sig Livet.

Marinus Jacobsen, der var ind-

Ekstra materiale

Et afskedsbrev fra en dødsdømt

Introduktion til kilden:

Frantz Erik Tofts afskedsbrev til sin familie.

Frantz var født den 18. maj 1926 i Hals. Han blev dømt til døden for gennem sit arbejde i Gestapo at have begået drab og udført tortur. Han blev henrettet i Undallslund ved Viborg den 8. oktober 1946. Han var ved sin død 20 år gammel.

Brev: Frantz' afskedsbrev, den 7. oktober 1946

Mine kæreste, altopofrende forældre og søskende!

Kære alle sammen! Jeg har lige fået besked om, at benådningen er afslået. Hvad jeg føler og tænker i dette øjeblik, er mig umuligt at forklare jer, men det er både lettelse, sorg, glæde og forventning.

Lettelse over, at jeg er kommet gennem de sidste måneders umenneskelige kvaler med min forstand i behold. Glæde over, at jeg har fundet vejen til min Gud. Han vil tilgive mig det, menneskene ikke vil tilgive mig. For hans domstol bliver ingen benådning afslået, og når jeg beder ham om det, vil han også tage mig til sig.

Han vil også tilgive de mennesker, der nu tager mig bort fra jer, mine kære! Jeg har tilgivet dem, og jeg håber inderligt, at I også vil gøre det! Jeg er så bedrøvet over, at jeg skal bort fra jer! Jeg holder så usigeligt af jer alle. Min elskede mor, du har altid kunne tilgive mig, og jeg ved, at du også vil gøre det nu, det er mig en trøst. Nu beder jeg dig inderligt om at være tapper. Og du, min egen, kære far! Du har altid været så god mod mor og os børn. Du har haft ufattelige sorger og bekymringer, men har altid taget det som den mand, du er. I modgang har du alene taget kampen op for at opretholde livet for os alle, men i medgang har du delt dine glæder med os! Vær rolig og trøst mor, så godt du formår.

I mine kære søskende..., jeg holder så usigeligt meget af jer alle.... Kære, kære alle sammen.

Selv nu i mine sidste timer føler jeg ikke en anelse af had eller bitterhed mod det samfund, der har berøvet mig livet og revet mig bort fra mine kære! Nej, men jeg har medlidenhed med dem, for jeg ved jo, at mennesker, der lever med had og bitterhed i sindet, aldrig er lykkelige. I må ikke tro, at jeg føler mig som nogen martyr! Nej, men jeg kan dø med hævet pande, fordi jeg aldrig nogensinde har fornægtet mine idealer! Jeg er dømt som forbryder, men jeg dør som soldat, og det er jeg stolt over. Utallige mennesker, gamle og unge, kvinder og børn, har ofret deres liv for det samme, som jeg nu skal dø for: Og tro mig, mine kære - de døde i den faste overbevisning, at de ikke ofrede deres liv forgæves. - og derfor er også jeg villig til at ofre mit liv for det, de døde for.

I forblindet had er der i dag mange mennesker, der tror, at jeg kæmpede for terror, vold og andre umenneskelige forbrydelser, men en dag vil også de mennesker få øjnene op for, at jeg kun ville det gode. Jeg vil ikke retfærdiggøre mig selv, og det må I heller ikke gøre. Jeg har syndet, men synd kan jo ikke vejes med kilo, måles i meter eller centimeter. Alle mennesker er jo syndere, og Gud ser ikke på, hvor stor synden er.

Menneskelig retfærdighed er kun en tom frase, for så længe mennesker ikke vil erkende over for sig selv og sine medmennesker, at alle er syndere, da findes ingen retfærdighed på jorden. Ja, mine kære, jeg ved godt, at det er et mangelfuldt brev, men jeg er forbavset over, at jeg kunne skrive så meget.

Når jeg er borte, må I gøre alt, hvad der står i jeres magt for at holde sammen - være gode og kærlige mod hverandre og jeres medmennesker... Hvis der er nogen, der ønsker en lille ting, der har tilhørt mig, så kan I vel nok finde et eller andet til dem. Hvad I ellers har af mine sager derhjemme, må I dele, som I bedst kan... Nu vil jeg til slut takke jer af hele mit hjerte for alt, hvad I har været for mig. Jeres kærlighed, jeres forståelse og den tapperhed, I alle har vist mig i den tid, jeg har siddet herinde. Tak, kære elskede forældre og søskende. Gud i vold.

Jeres hengivne søn og broder,
Frantz.

P.s. Hils også mine venner i Kong Hans og sig til Kristian og Albert, at mit sidste ønske vil være, at de må undgå dette her, men hvis det skal ske, så er det ikke så slemt. Jeres hengivne ven og kammerat, Frantz.

Kilde: Side 120 – 122 i kapitel 7: Henrettelsen i Den vildfarne – Historien om gestapomanden Frantz Toft, der valgte side – den forkerte – og blev henrettet af Bjarne Wagner Augustenborg, 2000.

Den sidste tur til henrettelses- pladsen

Introduktion til kilden:

Frantz' tur fra Viborg Arrest til henrettelsespladsen i Undallslund.

Frantz Erik Toft var født den 18. maj 1926 i Hals. Han blev dødsdømt ved alle tre retsinstanser og henrettet i Undallslund ved Viborg den 8. oktober 1946. Han var ved sin død 20 år gammel.

(Teksten er her bragt i en forkortet udgave)

Uddrag fra fagbog: Henrettelsen af Frantz Toft

Henrettelsen af Frantz Toft den 8. oktober 1946 kl. 01.00

Fem minutter efter, at Viborg Domkirkes klokker havde slået midnatsslaget, blev døren åbnet af arrestforvareren, der sagde: "Så må De gøre Dem klar". De fulgtes ned til kontoret. Statsadvokaten læste konklusionen af dommen op og sagde, at den nu ville blive fuldbyrdet.

Herefter sagde politimesteren: "De skal efter reglerne have hænderne bundet på ryggen. Det er ikke fordi, vi ikke stoler på dem, men sådan er reglementet".

"Javel", svarede Frantz og lagde selv hænderne om på ryggen. Arrestforvareren bandt dem sammen. Politimesteren sagde, at de ikke måtte bindes så hårdt, at de snærede. "Nej, jeg skal nok passe på", svarede arrestforvareren.

Da Frantz var bundet, sagde han til arrestforvareren: "Jeg vil gerne takke dem for Deres venlighed og den gode behandling, jeg har fået". Så gik de.

...

Hele arrestbygningen var omringet af maskinpistolbevæbnede politi, da vognen kort efter midnat bakkede ind i arrestgården. Det var en mindre vogn med gitteradskillelse mellem førersædet og passagerkabinen. Døren blev åbnet, og den bagbundne Frantz blev ført hen til vognen af arrestpersonalet. Han skulle sidde med ansigtet i kørselsretningen midt på det bagerste sæde. På begge sider havde han en fængselsbetjent. Over for ham med ryggen i kørselsretningen sad stiftsprovst Baun. I vognen (de startede kl. 00.15) var der foruden Frantz tre betjente og amtslægen.

Foran dem kørte politimesteren i en bil, statsadvokaten i en anden og Viborg politistations kommissær, der havde kommandoen over eksekutionspelotonen, i en tredje.

Hele ruten var tæt bevogtet af Århus Politi, fordi man stadig frygtede angreb af de såkaldte "varulvebander". Det skete dog aldrig. Og inde i Undallslund Plantage, nordvest for Viborg omkring henrettelsesstedet, var det militæret, som havde bevogtningen.

På et tidspunkt var Frantz ved at få et lille anfald af bitterhed, og han sagde til de to betjente ved sin side: "I skulle prøve at være i mit sted". Derefter fortsatte han: "Jeg hader statsadvokaten".

Baun sagde til ham, at han jo havde sagt, at han ikke ville hade nogen, og at det ikke var godt at træde frem for Gud med had i hjertet.

Så smilede han pludselig igen: "Jamen, jeg kan i hvert fald ikke lide ham". "Tænk nu ikke på dem, du ikke kan lide", sagde Baun, "men på dem, du kan lide".

Da de svingede op til henrettelsesstedet, sprang en betjent ud af bilen og åbnede døren for den bagbundne Frantz, så betjentene og Baun kunne føre ham ind på pladsen.

Henrettelsespelotonen var sendt i forvejen og stod nu under et halvtag fem meter fra den stærkt oplyste hvide plade. De var ankommet 20 minutter før, og de havde, før Franz kom, fået oplæst dommen og blevet fortalt, og at eksekutionen udførtes efter ordre og på det danske folks vegne. De var også blevet forberedt på, at der kunne komme en reaktion fra Frantz' side. Halvtaget henlå i mørke, så Frantz ikke kunne se sine bødler eller de otte skudklare rifler, som politibetjentene stod klar med. Da Frantz var steget ud, kørte chaufføren bilen hen bag en militærvogn, slukkede motoren og lygterne. Der skulle være total stilhed, når henrettelserne skulle ske.

Medens Frantz blev bundet, sagde han højt: "Jeg vil gerne tale med Statsadvokaten".

Statsadvokaten kom over, og Frantz sagde med fast stemme til ham: "Jeg respekterer Dem for Deres saglighed, men jeg har været bitter på Dem".

Statsadvokaten sagde noget om, at han ikke personligt havde haft noget imod ham. Frantz afbrød ham, og det var tydeligt, at det var det følgende, han havde haft i tankerne, for han sagde: "Men nu er det alt sammen glemt".

Baun, der nu var alene med Frantz, sagde til ham: "Alt er dig tilgivet, du går til din Gud".

Pludselig lyste Frantz' ansigt op, og han sagde næsten med en slags forundring: "Er det ikke mærkeligt, jeg er ikke spor bange for at dø. Hvorfor er jeg ikke bange for at dø?"

"Jo", sagde Baun, "det er fordi, du har Guds tilgivelse. Du har fred med Gud og er ikke bitter på nogen. Det er fordi, nogen beder for dig".

Baun lyste nu den gamle aronitiske velsignelse over ham, og Frantz takkede. Baun forstod, at velsignelsen betød noget stort for ham.

"Hils mor", sagde han stille til sidst.

Baun klappede ham endnu en gang på skulderen og trådte tilbage. Frantz fik en hætte over hovedet. Lægen fæstnede et lille papskilt på hans tøj ud for hjertet. Det var pelotonens "skydeskive". Ikke en lyd hørtes fra Frantz.

Politikommisæreren gav kommando til pelotonen om at lægge an og skyde. Højt kommanderede han nu "klar", men ordren til at lægge an og tage sigte blev givet med et tegn. Umiddelbart derefter kommanderede han "fyr!", og et øjeblik efter var Frantz død. De to læger kunne straks konstatere, at døden var indtrådt. Han blev derefter lagt i en kiste og på en lukket lastbil under eskorte kørt til krematoriet. Efter skydningen blev alle spor fjernet.

Kilde: Side 120 – 122 i kapitel 7: Henrettelsen i Den vildfarne – Historien om gestapomanden Frantz Toft, der valgte side – den forkerte – og blev henrettet af Bjarne Wagner Augustenborg, 2000.